Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 1999, sp. zn. 31 Cdo 2432/98, ECLI:CZ:NS:1999:31.CDO.2432.1998.1

Číslo: 38/2000

Právní věta:

Omlouvá-li účastník (jeho zmocněnec) svou neúčast u jednání "časovou kolizí s jiným soudním sporem", může být taková omluva ve smyslu § 153b odst. 1 o.s.ř. důvodná jen tehdy, jestliže soudu oznámí také konkrétní údaje o tom, proč se nemůže jednání zúčastnit, zejména jaké jiné jednání mu brání v účasti (v jaké věci a u jakého soudu), kdy se o něm dozvěděl (že k němu byl předvolán dříve než k jednání, z něhož se omlouvá) a že časovou kolizi více jednání nebylo možné vyřešit jinak (nepočítaje v to u zmocněnce účastníka postup podle ustanovení § 25 odst. 3 o.s.ř.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.05.1999

Spisová značka: 31 Cdo 2432/98

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 4. 3. 1998 uložil žalovanému 1), aby zaplatil žalobci 304 664 Kč s příslušenstvím (úrokem z prodlení). Řízení o žalobě na zaplacení částky 304 664 Kč s příslušenstvím po žalovaném 2) zastavil a žalovaným 1) a 2) uložil, aby zaplatili žalobci 1 664 514,73 Kč s příslušenstvím (úrokem z prodlení) a k rukám „právního zástupce“ žalobce na náhradě nákladů řízení 99 258 Kč s tím, že v rozsahu plnění poskytnutého jedním ze žalovaných zaniká povinnost plnění druhého žalovaného. Při rozhodování o povinnosti žalovaných zaplatit žalobci požadované částky soud prvního stupně vycházel z toho, že řádně a včas obeslaní žalovaní se bez důvodné omluvy nedostavili k prvnímu jednání, které bylo ve věci nařízeno; soudu sice došlo dne 3. 3. 1998 (den před prvním jednáním) faxové podání, ve kterém „právní zástupce“ žalovaného 2) omlouvá svou účast při jednání „z důvodu časové kolize s jiným soudním sporem“, tuto omluvu však „zvláště u právního zástupce účastníka“ nelze považovat za důvodnou. Ve smyslu ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř. soud prvního stupně pokládal za nesporná skutková tvrzení obsažená v žalobě a po částečném zpětvzetí žaloby rozhodl na návrh žalobce o povinnostech žalovaných uhradit dlužné pohledávky rozsudkem pro zmeškání.

Odvolání žalovaného 2) podané proti výroku rozsudku soudu prvního stupně, kterým mu bylo uloženo, aby společně se žalovaným 1) zaplatil žalobci 1 664 514,73 Kč s příslušenstvím, V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 23. 6. 1998 odmítl a rozhodl, že žalobce a žalovaný 1) nemají právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud dospěl k závěru, že byly splněny všechny podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání podle ustanovení § 153b o.s.ř. a že není správné tvrzení žalovaného 2) o tom, že by na majetek žalovaného 1) byl prohlášen konkurs. Odvolání žalovaného 2) proto není ve smyslu ustanovení § 202 odst. 1 o.s.ř. přípustné.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal žalovaný 2) dovolání. Namítá, že mu postupem soudu byla ve smyslu „§ 237 písm. f)" (správně § 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř.) odňata možnost jednat před soudem, neboť jeho omluva k prvnímu jednání ve věci nařízenému soudem prvního stupně na den 4. 3. 1998 byla důvodná. Podle názoru dovolatele je omluva z účasti na jednání, jež koliduje s jiným jednáním, důvodná; nelze totiž „přičítat k tíži žalovaného 2) kolizi s jednáním v jiné stejně závažné právní věci a odmítnutím řádné omluvy tak v dalším znemožnit v účasti před soudem". Jakákoliv „substituce právního zástupce" by navíc znamenala pro žalovaného 2) „ztrátu důvěry, jež byla vložena do pověřené osoby právního zástupce, a narušila by vzájemnou spolupráci mezi klientem a právním zástupcem". Žalovaný 2) navrhl, aby dovolací soud zrušil napadené usnesení a aby věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., se nejprve zabýval otázkou, zda usnesení odvolacího soudu trpí – jak tvrdí dovolatel – vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o.s.ř.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o.s.ř. je dovolání přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže účastníku řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem.

Odnětím možnosti jednat před soudem se ve smyslu citovaného ustanovení rozumí postup soudu, jímž znemožnil účastníku řízení realizaci procesních práv, která mu občanský soudní řád dává (např. právo účastnit se jednání, činit přednesy, navrhovat důkazy apod.).

Rozhodnutí soudu (ve věci samé nebo o otázkách, týkajících se přípustnosti řízení) vyjadřuje závěry, k nimž soud dospěl zhodnocením skutečností, které vyšly najevo za řízení (v „průběhu řízení"). Postupem soudu v průběhu řízení je tedy činnost soudu, která vydání soudního rozhodnutí předchází, a nikoliv vlastní rozhodovací akt soudu, který má za úkol průběh řízení zhodnotit. O vadu ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o.s.ř. jde tedy jen tehdy, jestliže šlo o postup nesprávný (uvažováno z hlediska zachování postupu soudu určeného zákonem nebo dalšími obecně závaznými právními předpisy) a jestliže se postup soudu projevil v průběhu řízení a nikoliv při rozhodování. Pro tento závěr svědčí i systematický argument (tzv. argumentum a rubrica), neboť občanský soudní řád sám užívá termínu „průběh řízení" pro řízení v prvním stupni k označení hlavy první části třetí a v užším významu v záhlaví (rubrice) k ustanovením § 100 až § 102 o.s.ř., zatímco soudní rozhodnutí jsou upravena až v hlavě čtvrté, části třetí o.s.ř.; obdobně se řízení o odvolání (hlava první části čtvrté o.s.ř.) člení na „řízení u odvolacího soudu" (rubrika k ustanovením § 211 až 217 o.s.ř., postihující – mimo jiné též přes odkaz v ustanovení § 211 o.s.ř. – průběh odvolacího řízení) a na „rozhodnutí o odvolání" (rubrika k ustanovením § 218 až § 223 o.s.ř.).

V návaznosti na změnu v ustanovení § 237 písm. f) o.s.ř. provedenou zákonem č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (nyní ustanovení § 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř.), rozšířila tato novela občanského soudního řádu přípustnost dovolání na ta rozhodnutí odvolacího

soudu, v jejichž důsledku řízení před odvolacím soudem končí bez meritorního projednání odvolání (srov. § 238a odst. 1 písm. c/ až f/ o.s.ř.).

Usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odvolání podle ustanovení § 218 odst. 1 o.s.ř. odmítnuto, tedy nelze chápat jako nesprávný postup soudu, jímž by mohla být účastníku odňata možnost jednat před soudem (§ 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř.).

Po zjištění, že dovolání směřuje proti usnesení odvolacího soudu, proti němuž je dovolání přípustné podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. e) o.s.ř., N e j v y š š í s o u d přezkoumal napadené usnesení bez jednání (srov. § 243a odst. 1, větu první, o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné. Proto dovolání žalovaného 2) zamítl.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř., zmešká-li žalovaný, kterému bylo řádně doručeno předvolání nejméně 5 dnů přede dnem, kdy se jednání má konat (§ 47), a který byl o následcích nedostavení se poučen, bez důvodné a včasné omluvy první jednání, které bylo ve věci nařízeno, a navrhne-li to žalobce, který se dostavil k jednání, pokládají se tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkajících se sporu, za nesporná a na tomto základě může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání.

Účelem (smyslem) institutu rozsudku pro zmeškání je umožnit rozhodnutí sporu nebo jiné právní věci v neprospěch žalovaného, který svou nečinností (tím, že se nedostaví k prvnímu jednání ve věci, ačkoliv mu bylo řádně doručeno předvolání nejméně 5 dnů předem a ačkoliv byl o následcích nedostavení se poučen) by mohl nebo dokonce chtěl bránit rychlé a účinné ochraně práv; ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř. pro takový případ stanoví fikci, že „se pokládají tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkajících se sporu, za nesporná“.

Jedním z předpokladů pro rozhodnutí o žalobě rozsudkem pro zmeškání je to, že žalovaný zmeškal první jednání, které bylo ve věci nařízeno, bez důvodné a včasné omluvy. Ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř. v tomto předpokladu navazuje na ustanovení § 101 odst. 2, větu druhou, o.s.ř., podle kterého, nedostaví-li se řádně předvolaný účastník k jednání ani nepožádal z důležitého důvodu o odročení, může soud věc projednat v nepřítomnosti takového účastníka.

Ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř. (shodně s ustanovením § 101 odst. 2, větou druhou, o.s.ř.) nepožaduje, aby ten, kdo se k nařízenému jednání soudu omlouvá (a popřípadě též žádá o odročení jednání), svůj důvod neúčasti u jednání soudu také prokázal. K tomu, aby jeho omluva byla důvodná, postačuje, aby tvrdil takové skutečnosti, které jsou vzhledem ke své povaze způsobilé jeho účast u jednání soudu omluvit, tj. takové skutečnosti, které účastníku (jeho zmocněnci) znemožňují zúčastnit se jednání a které současně jsou omluvitelné; přitom je třeba pečlivě hodnotit zejména subjektivní stránku, zda totiž účastník (jeho zmocněnec) mohl překážku bránící mu zúčastnit se jednání předvídat, popřípadě ji odvrátit. Protože soud posuzuje předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání při prvním jednání, které bylo ve věci nařízeno, je pro posouzení, zda bylo možné o žalobě rozhodnout rozsudkem pro zmeškání, rozhodující stav, jaký tu byl v době, kdy byl rozsudek pro zmeškání vydán (srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1027/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 12/1997 na str. 268).

V posuzovaném případě z obsahu spisu vyplývá, že soud prvního stupně nařídil ve věci první jednání na den 4. 3. 1998 v 8.15 hod.; předvolání k tomu jednání bylo doručeno žalovanému 2) (jeho zmocněnci advokátu JUDr. M. P.) dne 3. 2. 1998. Dne 3. 3. 1998 bylo soudu prvního stupně doručeno faxové podání ze dne 2. 3. 1998 (potvrzené písemným podáním, došlým soudu prvního stupně dne 5. 3. 1998), v němž zmocněnec žalovaného 2) JUDr. M. P. sdělil, že omlouvá „svou neúčast u soudního

jednání ve věci č. j. 42 Cm 11/97, nařízeného na den 4. 3. 1998 v 8.15 hodin, z důvodu časové kolize s jiným soudním sporem“. V odvolání žalovaný 2) závěr obsažený v rozsudku soudu prvního stupně o tom, že tato omluva není důvodná, nezpochybnil; námitku v tomto směru uplatnil až v dovolání.

Je-li účastník (jeho zmocněnec) povinen ve stejné době, na kterou bylo nařízeno jednání, se zúčastnit jiného jednání u soudu nebo u jiného orgánu, lze souhlasit s dovolatelem v tom, že jde zpravidla o skutečnost, která omlouvá jeho neúčast při jednání soudu. K tomu, aby taková omluva mohla být důvodná (aby mohlo jít o důležitý důvod neúčasti při jednání), však nepostačuje, že účastník (jeho zmocněnec) soudu takovou skutečnost jen oznámí. Účastník (jeho zmocněnec) je povinen soudu v omluvě sdělit další údaje o tom, proč se nemůže jednání zúčastnit, zejména jaké jiné jednání mu brání v účasti (v jaké věci a u jakého soudu nebo jiného orgánu), kdy se o něm dozvěděl (že k němu byl předvolán dříve než k jednání, z něhož se omlouvá) a že časovou kolizi více jednání nebylo možné vyřešit jinak (nepočítaje v to u zmocněnce účastníka postup podle ustanovení § 25 odst. 3 o.s.ř.). Soud totiž musí mít možnost – může-li předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání zkoumat jen při prvním jednání, které bylo ve věci nařízeno – posoudit, jaká konkrétní okolnost účastníku (jeho zmocněnci) v účasti při jednání brání a zda jde o okolnost významnou, která neúčast u jednání ospravedlňuje, a v případě potřeby ji i ověřit. Jen na základě konkrétních okolností může soud dovodit, zda uplatněná omluva je důvodná (zda tu je důležitý důvod neúčasti při jednání), nebo zamezit případné snaze účastníka (jeho zmocněnce) bránit rychlé a účinné ochraně práv v občanském soudním řízení.

Žalovaný 2) (jeho zmocněnec advokát JUDr. M. P.) v podání ze dne 2. 3. 1998 svou neúčast při jednání dne 4. 3. 1998 omluvil jen poukazem na „časovou kolizi s jiným soudním sporem“. Protože neuvedl jiné (další) okolnosti, soud prvního stupně nemohl náležitě posoudit (rozlišit), zda jeho omluva byla důvodná (zda představovala důležitý důvod pro odročení jednání), nebo zda šlo o projev snahy bránit rychlé a účinné ochraně práv žalobce v tomto soudním řízení. Za této situace soud prvního stupně v souladu se zákonem dovodil, že omluvu, obsaženou v podání ze dne 2. 3. 1998, nelze považovat za důvodnou a že tedy její uplatnění nebrání v rozhodnutí věci rozsudkem pro zmeškání. Odvolacímu soudu pak dovolatel nemůže oprávněně vytýkat, že se správností závěru soudu prvního stupně o důvodnosti jeho omluvy blíže nezabýval, když sám v odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně uvedený závěr nezpochybnil.

V neposlední řadě nelze přehlédnout, že žalovaný 2) (jeho zmocněnec advokát JUDr. M. P.) v podání ze dne 2. 3. 1998 nepožádal o odročení jednání nařízeného na den 4. 3. 1998; omluva neúčasti u jednání totiž sama o sobě nezahrnuje žádost o odročení jednání (srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 11. 1993, sp. zn. 2 Cdo 90/93, uveřejněné v Bulletinu Vrchního soudu v Praze 2/94 pod č. 22, a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 1996, sp. zn. 2 Cdon 369/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 3/1998 na str. 56). I přes uplatněnou omluvu tedy mohl soud prvního stupně věc dne 4. 3. 1998 projednat a rozhodnout, a to, byly-li splněny všechny předpoklady, rovněž způsobem uvedeným v ustanovení § 153b o.s.ř.

Protože žalovaný 2) nepožádal o odročení jednání a protože omluvu k jednání nelze považovat za důvodnou, byly z tohoto hlediska splněny předpoklady pro to, aby soud prvního stupně rozhodl ve věci v neprospěch tohoto účastníka rozsudkem pro zmeškání; odvolací soud za tohoto stavu věci nepochybil, když považoval odvolání žalovaného 2) za nepřípustné (§ 202 odst. 1 o.s.ř.).

Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu je správné. Nejvyšší soud proto dovolání žalovaného 2) podle ustanovení § 243b odst. 1, části věty před středníkem, o.s.ř. zamítl.